

Ο λόγος της τιμής

«Να το πω ή να μην το πω», σκεφτόταν τις τελευταίες ώρες η κυρα-Δήμητρα. Το 'πε πολλές φορές στον άντρα της όλα τα χρόνια, μα πάντα χωρίς αποτέλεσμα. Πάντα έπαιρνε το «όχι» του, ένα «όχι» που κάθε φορά τ' άλλαζε χρώματα. Από το «όχι, κόφτο γυναίκα» πέρασε στο «σταμάτα», στο «δεν θέλω» και την τελευταία φορά, πριν ένα-δυο χρόνια, στο «όχι, δεν μπορώ». Δεν ήξερε η κυρά-Δήμητρα αν έκρυβε έχθρα ή εγωισμό ή άρνηση του άντρα της να δει το Νικόλα, τον πρώτο ξάδερφο και παιδικό του φίλο. Έβλεπε την άρνηση να ξεθυμαίνει με τα χρόνια, δεν έφτανε όμως στη συγχώρηση. Και τη βασάνιζε που κρατούσε αυτό μια ζωή, γιατί ένιωθε ότι αυτή ήταν η αιτία για το αγεφύρωτο χάσμα που χώρισε τους δυο φίλους. Και τώρα που ο άντρας της, ο γερο-Βασίλης, φαινόταν ότι ζύγωνε για να κάνει το άλμα και να περάσει στην απέναντι όχθη, ήθελε να κάνει μια τελευταία προσπάθεια. Δεν το έπαιρνε όμως εύκολα απόφαση και ο νους της γύριζε στα παλιά, αυτά που τα 'χαν πει πολλές φορές με τον άντρα της.

Όλα άρχισαν στο σιργιάνι, στη γιορτινή σύναξη του χωριού που συνηθιζόταν εκείνα τα χρόνια, τότε που αυτή ήταν δεκαοχτάχρονο κορίτσι. Τότε που χόρευε πρώτη στο χορό, σαν κούκλα ζωγραφιστή, κι έβαλε πολλές manáδες στην ιδέα να της στείλουν προξενιό για τα παλικάρια τους. Τότε που φούντωσε και η καρδιά του Βασίλη. Προσπάθησε τότε ο Βασίλης να συναντήσει το βλέμμα της, να της μιλήσει με τα μάτια αντί να στείλει προξενιό, μα δε στάθηκε δυνατό. Τα καθωσπρέπει κορίτσια της εποχής σπάνια ξεθάρρευαν τα παλικάρια με ματιές. Έβγαιναν με τα καλά τους στο σιργιάνι, χόρευαν όσο καλύτερα μπορούσαν και καρτερούσαν το προξενιό.

Πάνω στο ξάναμμα της καρδιάς του, το είπε ο Βασίλης στο φίλο του. «Στείλε προξενιό, δε γίνεται αλλιώς», ήταν η συμβουλή του Νικόλα κι ο Βασίλης το πήρε απόφαση. Την άλλη μέρα κιόλας ξεκίνησε ο γερο-Βαγγέλης, ο προξενητής, που ήξερε από τέτοια. Γείτονας και φίλος με το Χρήστο, τον πατέρα της Δήμητρας, περνούσε συχνά-πυκνά από το σπίτι του για κουβέντα και για κανένα τσίπουρο. Κάποια μέρα θα άνοιγε τη συζήτηση για το προξενιό του Βασίλη. «Γρήγορα Βαγγέλη», του είπε η μάνα του Βασίλη. «Γρήγορα, μη μας προλάβουν άλλοι. Τον ξέρεις το γιο μου. Είναι αφύσ και φοβούμαι μην κάνει καμιά κουτουράδα».

Το άλλο βράδυ, με το καλωσόρισμα, η μάνα της Δήμητρας παραχώρησε στο γερο-Βαγγέλη τη θέση της δίπλα στο αναμμένο τζάκι. Άρχισαν οι δυο

άντρες τις συνηθισμένες κουβέντες, για τις δουλειές και για τα νέα του χωριού, και η Δήμητρα πήγε να ετοιμάσει το κέρασμα. Με τις πρώτες ευχές, έπιασε την τσιμπίδα ο γερο-Βαγγέλης κι άρχισε να συνδουλίζει τη φωτιά. «Προξενιό φέρνει», σκέφτηκαν μάνα και κόρη, κι άφησαν τους δυο άντρες να τα πουν μόνοι τους.

Ο γερο-Βαγγέλης μπήκε κατευθείαν στο θέμα. «Ξέρω, Χρήστο, ότι έχεις κορίτσι της παντρειάς, ξέρω κι εγώ ένα καλό παλικάρι, λέω να τα ταιριάξουμε». Περίμενε ο Χρήστος προξενιό για τη θυγατέρα του, περίμενε από ένα δυο νοικοκυρόπαιδα, που τα είχαν κουβεντιάσει στο σπίτι, αλλά δεν ήξερε τι έφερνε ο γερο-Βαγγέλης. Ήθελε να μάθει πρώτα για ποιο παλικάρι μιλούσε ο προξενητής και να απαντούσε ανάλογα. Με την περιουσία που είχε, μπορούσε να διαλέξει από το χωριό όποιον γαμπρό ήθελε για τη Δήμητρα. Άμα άκουσε για το Βασίλη, έστριψε ένα τσιγάρο, ψάχνοντας να βρει λόγια για την απάντηση, και ανάβοντάς το με ένα αναμμένο κάρβουνο γύρισε στο γερο-Βαγγέλη. «Δεν την έχουμε, Βαγγέλη, ακόμη για δόσιμο τη Δήμητρα. Να κάνει πρώτα τα προικιά της και ύστερα βλέπουμε. Ύστερα πρέπει να ρωτήσω και την ίδια. Πέρνα σε δυο τρεις μέρες να τα ξαναπούμε». «Δεν την έχουμε για δόσιμο», μονολόγησε ανάμεσα στα δόντια του ο γερο-Βαγγέλης. «Αυτή είναι η απάντηση και τ' άλλα είναι λόγια για να γλυκάνουν το όχι», σκέφτηκε. Και σηκώθηκε να φύγει.

Ξέσπασε ο Βασίλης όταν το έμαθε. «Δε μου τη δίνουν; Εγώ όμως θα την πάρω», είπε στη μάνα του και εκείνη την έζωσαν μαύρα φίδια. Ήξερε το γιο της και προσπάθησε να τον καλμάρει. «Κάθισε καλά, γιε μου. Δε χάθηκαν τα κορίτσια». «Δε χάθηκαν, μάνα, μα εγώ θέλω τη Δήμητρα και θα την πάρω». Έφυγε και τράβηξε ίσια στο Νικόλα. Δεν είχε πέσει ακόμη για ύπνο και τον πήρε στην αυλή να τα πούνε μόνοι τους. «Δε μου τη δίνουν τη Δήμητρα, Νικόλα», του είπε μόλις βγήκαν στην αυλή. «Δεν ξέρω γιατί, εγώ όμως θα την πάρω». Ήξερε ο Νικόλας τον πατέρα της Δήμητρας. Ήξερε ότι δε χωρούσε τίποτε στο «όχι» του. Έπρεπε ο Βασίλης να δεχθεί τα πράγματα όπως ήταν. Έτσι γινόταν τότε. Ήξερε όμως και το Βασίλη και προσπάθησε να τον προλάβει. «Τι θα πει, Βασίλη, θα την πάρεις εσύ;» «Θα την κλέψω, Νικόλα», του απάντησε και περίμενε την απάντηση του ξαδέρφου του.

Ο Νικόλας ανατρίχιασε από το ξάφνιασμα. Στο χωριό δεν είχε ξαναγίνει κάτι τέτοιο. Αν έγιναν κάποια κλεψίματα, έγιναν σε συνεννόηση με τα κορίτσια. «Τέτοιο κλέψιμο, ποιος ξέρει τι κακό θα φέρει», σκέφτηκε και πήγε να λοξοδρομήσει λίγο τη συζήτηση θέλοντας να κερδίσει λίγο χρόνο. Θυμήθηκε τη μάνα του που συχνά-πυκνά έλεγε, «μέτρα μέχρι τα δέκα και ύστερα να μιλάς». Δεν έπρεπε να πάρουν απόφαση πάνω στη βράση του θυμού και θέλησε να τον καλμάρει. «Κάτσε, Βασίλη. Τι είναι αυτά που λες; Κάτσε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε. Ας φέξει ο Θεός τη μέρα και βλέπουμε».

«Δεν θα αλλάξει τίποτα Νικόλα. Τον ξέρεις τον πατέρα της Δήμητρας καλύτερα από μένα. Γι' αυτό σου λέω ότι θα την κλέψω. Θέλω όμως τη βοήθειά σου και γι' αυτό ήρθα. Να σου το πω». Στο μυαλό του Νικόλα, πέρασαν χίλιες σκέψεις, τις απόδιωχναν όμως τα λόγια της μάνας του, που του τα 'λεγε για να μην αποφασίζει πάνω στη βράση. «Ο χρόνος», του 'λεγε η μάνα του, «είναι σαν το νερό που στρογγυλεύει τα χαλίκια στον ποταμό. Καλμάρει τα νεύρα και απαλύνει τον πόνο».

«Θα σε βοηθήσω Βασίλη. Δε χρειάζεται να το ρωτάς», είπε ο Νικόλας, ελπίζοντας να κερδίσει χρόνο. «Κοίταξε μόνο να μη γίνουμε ρεζίλι, γιατί δεν θα ξεκολλήσει από πάνω μας σ' όλη μας τη ζωή». «Κοίτα, Νικόλα, άμα την κλέψω και την κρατήσω μια βραδιά, την άλλη μέρα τι θα κάνουν οι δικοί της; Θα δεχτούν το γάμο κι όλα τελειώνουν». «Ναι, αλλά το ρεζίλημα της Δήμητρας;» προσπάθησε ο Νικόλας να κεντρίσει το φιλότιμο του Βασίλη. «Δεν έχει ρεζίλημα. Θα την παντρευτώ». «Εντάξει, Βασίλη, όπως θέλεις. Εγώ είμαι μαζί σου», ήταν τα τελευταία λόγια τους και πήγαν για ύπνο.

Τα σχέδια για την απαγωγή δεν άργησαν. Σε δυο μέρες τα είπε με όλες τις λεπτομέρειες ο Βασίλης. «Η Δήμητρα κάθε δειλινό πηγαίνει με τη σταμνα της για νερό στη βρύση της γειτονιάς της. Αν βρει τη βρύση χαλασμένη, θα πάει στην πιο κοντινή που είναι λίγο παραπέρα. Κι αν βρει κι αυτήν χαλασμένη δε θα γυρίσει με άδεια τη στάμνα της πίσω. Θα πάει στη βρύση δίπλα στη γωνία, κοντά στο άδειο σπίτι του μπάρμπα μου του Θανάση. Τότε όλα είναι εύκολα. Παραμονεύουμε, την παίρνουμε, την πάμε στο σπίτι του μπάρμπα μου, και όλα τελειώνουν». «Με τις βρύσες πώς θα γίνει;» αναρωτήθηκε ο Νικόλας. «Εύκολο είναι. Λίγο πριν πάει η Δήμητρα για νερό θα περάσω και θα τις ταπώσω. Μια σφυριά θέλει η κάθε μία. Θα γίνουν όλα εύκολα. Θα δεις». Πάλι συμφώνησε ο Νικόλας, ελπίζοντας στη γιατρεία του χρόνου. Γιατρεία όμως που δεν ήρθε.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι, είπε ο Βασίλης τον τελευταίο λόγο. «Απόψε θα γίνει ο Νικόλας», και συμφώνησαν για την ώρα. Ξεκίνησαν μαζί, ο Βασίλης τάπωσε τις βρύσες και βρέθηκαν στη γωνία καρτερώντας τη Δήμητρα στον έρημο δρόμο. Δεν άργησε πολύ να φτάσει η Δήμητρα. Ήταν σαν να είχαν συμφωνήσει την ώρα. Μέχρι να καταλάβει τι γίνεται βρέθηκε με τους δυο άντρες στο σπίτι του μπάρμπα-Θανάση. «Δε με θέλεις, Δήμητρα», της είπε ο Βασίλης, «θα σε πάρω εγώ». Κατάλαβε η Δήμητρα τι την καρτερούσε. Την άλλη μέρα θα βούιζε ο τόπος με το ρεζίλιμά της. Κι αν την παντρευόταν κι αν δεν την παντρευόταν ο Βασίλης, το ρεζίλι δε θα γιατρευόταν ποτέ. Άσε, τι θα γινόταν αν ο πατέρας της, πάνω στην απελπισία του, έβγαινε έξω με το δίκαννο. Αν άνοιγε η γης να την καταπιεί, θα ήταν ίσως η καλύτερη λύση. Δεν πίστευε όμως σε τέτοια θαύματα η Δήμητρα και προσπαθούσε να βρει δρόμο για να γλιτώσει.

Σαν έμεινε για λίγο μόνη με το Νικόλα, όταν πήγε ο Βασίλης να ετοιμάσει το δωμάτιο, της ήρθε μια ιδέα. Ιδέα που πέρασε σαν αστραπή από το μυαλό της. Δεν είχε καμιά ελπίδα να πετύχει, μα το τόλμησε. «Βρε Νικόλα», του ψιθύρισε, «σε ξέρω και με ξέρεις. Ξέρω κι ότι ο Βασίλης φούντωσε που οι δικοί μου του είπαν ‘όχι’. Δεν έχει σημασία τώρα γιατί του είπαν ‘όχι’. Σημασία έχει ότι ο Βασίλης με θέλει γυναίκα του, και όπως ήρθαν τώρα τα πράγματα δε γίνεται αλλιώς. Έτσι κι αλλιώς θα τον πάρω. Το αποψινό ρεζίλι όμως θα το κουβαλάω μια ζωή. Βοήθησέ με σε παρακαλώ να το γλιτώσω. Άφησέ με να φύγω και σου δίνω το λόγο της τιμής μου ότι θα τον παντρευτώ. Πες του να στείλει, αύριο κιόλας, πάλι προξενιό».

Ο Νικόλας έμεινε άφωνος. Ταλαντεύτηκε ανάμεσα στο «ναι» και στο «όχι», μα ήξερε ότι δεν είχε καιρό. Οι σκέψεις του δεν προλάβαιναν να αποτυπωθούν στο μυαλό του κι έρχονταν άλλες. Από τη μια μεριά ο Βασίλης με τη φουρτούνα στην καρδιά κι από την άλλη η Δήμητρα, που έδινε το λόγο της τιμής της. Ήταν η πρώτη φορά που άκουγε μια γυναίκα να δίνει το λόγο της σαν άντρας. Άραγε του έλεγε αλήθεια ή κοίταζε μόνο να γλιτώσει; Κι αυτός τι να έκανε; Φράκαρε το μυαλό του. Και τη στιγμή που αποφάσισε να μιλήσει, χωρίς ακόμα να έχει αποφασίσει αν θα έλεγε «ναι» ή «όχι», τον ξανακοίταξε η Δήμητρα στα μάτια. «Έχεις το λόγο μου, Νικόλα», του ξανάπε, κι αυτός, ζαλισμένος από τη λάμψη των ματιών της, τής ψιθύρισε όσο πιο σιγά μπορούσε. «Φύγε, Δήμητρα».

Βουβάθηκε ο Βασίλης άμα είδε μόνο του το Νικόλα. Κοιτάχτηκαν άφωνοι οι δυο φίλοι, ο ένας μη ξέροντας τι να πει και ο άλλος μη πιστευοντας στα μάτια του. «Βασίλη», έσπασε τη σιωπή ο Νικόλας, «μου έδωσε το λόγο της ότι θα σε παντρευτεί. Να στείλεις αύριο κιόλας προξενιό. Ήθελε μόνο να γλιτώσει το αποψινό ρεζίλιμα και την άφησα να φύγει». Δε σκοτώθηκαν οι δυο άντρες, ούτε άλλαξαν άλλες κουβέντες. Στάθηκαν αμίλητοι, ποιος ξέρει για πόση ώρα, κι ότι είχαν να πουν το είπαν με τα μάτια. Τα μάτια του Βασίλη πετούσαν φωτιές και του Νικόλα προσπαθούσαν να τις σβήσουν. Ο Βασίλης ένιωθε να ανοίγεται ένα χάσμα ανάμεσά τους κι ο Νικόλας προσπαθούσε να βρει τρόπο για να το γεφυρώσει, χωρίς να ξέρει ότι θα έμενε αγεφύρωτο μια ζωή. Τελικά ξαναμίλησε ο Νικόλας φεύγοντας. «Στείλε αύριο προξενιό, Βασίλη. Η Δήμητρα θα κρατήσει το λόγο της».

Η Δήμητρα γύρισε αναποκοκκινισμένη στο σπίτι της, δικαιολογήθηκε με ένα ψέμα στη μάνα της, για το νερό που δεν έφερε, και πήγε κατευθείαν για ύπνο. Δεν ήξερε να λέει ψέματα η Δήμητρα, αλλά η μάνα της έκανε πως την πίστεψε και άφησε να ξεθυμάνει η μπόρα. Την άλλη μέρα το πρωί, άμα κάθισαν δίπλα-δίπλα μάνα και κόρη, η Δήμητρα με το πρώτο έβαλε τα κλάματα. «Μάνα, να μην το μάθει ο πατέρας», ψιθύρισε ανάμεσα στους λυγμούς της και μόλις το χάδι της μάνας γλύκανε λίγο την πίκρα της τα είπε όλα. Δεν

έμαθε τίποτε ο πατέρας της κι η μάνα της τα άλλαξε όλα για το Βασίλη. Έγινε το καλό παιδί, έγινε ο νοικοκύρης, έγινε ο καλός γαμπρός για τη Δήμητρα. Κι όταν ξανάρθε ο προξενητής, γύρισε με το «ναι» του γερο-Χρήστου.

Ούτε κατάλαβε η Δήμητρα πώς πέρασε όλη της η ζωή από μπροστά της. Όταν συνήρθε, ξεπερνώντας το αρχικό της δίλημμα, είπε σιγά στον άντρα της. «Βασίλη, κάνε λίγο τόπο στην καρδιά σου για τον Νικόλα. Θέλει να έρθει να σε δει». Κούνησε ο Βασίλης λίγο τα φρύδια του, όπως έλεγε σιωπηλά «όχι» στη Δήμητρα όταν δεν ήθελε ν' ανοίξει πόρτες για καβγάδες. Το κατάλαβε η Δήμητρα. Μια ζωή, κάθε τόσο έβλεπε την κίνηση αυτή και σταματούσε. Και τον καθισύχασε, όπως κάθε φορά, με το «καλά Βασίλη μου».

Ξαναθυμήθηκε τα παλιά η Δήμητρα, τότε που ζήτησε τη χάρη από το Νικόλα, και το τόλμησε πάλι. «Νικόλα, δε θέλει να σε δει», του είπε εκεί που καρτερούσε στο διπλανό δωμάτιο. «Όμως, κάνε μου τη χάρη, μπες μέσα μοναχός σου και μίλα του. Να σε διώξει δεν μπορεί. Ίσως μαλακώσει άμα ακούσει τη φωνή σου και θυμηθεί τα παλιά». Κι ο Νικόλας γι' άλλη μια φορά πήγε κόντρα στο φίλο του. Ξαναπέρασε το κατώφλι του ύστερα από μια ζωή, κάθισε δίπλα του, κι όπως ήταν βυθισμένος στον ύπνο τού έπιασε απαλά το χέρι. «Βασίλη, είμαι ο Νικόλας», του ψιθύρισε. Δεν ήταν βέβαιος αν τον κατάλαβε ο φίλος του, μα συνέχισε. «Ήρθα να σου πω, ότι θα περπατήσουμε πάλι μαζί στο ...». «Στο βουνό και στον κάμπο, στ' αμπέλια και στα ζώα, στα γλέντια και στα πανηγύρια», ήθελε να του πει, μα δεν πρόλαβε. Μόνο χαμογέλασε ο Βασίλης, με το γνωστό του χαμόγελο, μ' αυτό που έλεγε και «ναι» και «όχι». Ίσως γιατί ήξερε ότι δεν θα περπατούσε ξανά, ίσως γιατί δεν μπορούσε να τον διώξει. Ίσως γιατί η Δήμητρά του για άλλη μια φορά κατάφερε να του πάει κόντρα. Ίσως και να χάρηκε με το ξανατάμωμα που δεν περίμενε. Δεν μπόρεσε όμως να το πει. Κούνησε μόνο λίγο τα δάχτυλά του, με τις τελευταίες δυνάμεις που είχε, και πέρασε στην άλλη όχθη.

Δεν κατάλαβε ο Νικόλας τι ήθελε να του πει ο φίλος του. Ήθελε πολύ, η κίνηση να ήταν για τη συμφιλίωση, μπορούσε όμως και να μην ήταν. Πίστεψε στο πρώτο και άφησε να του ξεφύγει ένα δάκρυ. Δάκρυ που έκλεινε μέσα του το ξαναζωντάνεμα της παλιάς φιλίας και το χωρισμό μαζί. Δεν είπε λεπτομέρειες στη Δήμητρα. Δεν ήταν ώρα για τέτοια. «Έφυγε ξαλαφρωμένος, Δήμητρα», της ψιθύρισε μονάχα. Για να της γλυκάνει λίγο τον πόνο. «Ξαλάφρωσα κι εγώ, Νικόλα», απάντησε η Δήμητρα μέσα στα αναφιλητά της. «Σ' ευχαριστώ που ήρθες».

Κι ευχήθηκαν κι οι δυο «καλό ταξίδι» στο Βασίλη.

Νίκος Α. Πασχαλούδης
Σέρρες, 25-10-2006

Σημειώσεις:

1. Ο σκελετός του διηγήματος είναι πραγματική ιστορία. Η απαγωγή κι η απελευθέρωση έγιναν στην Τερπνή, στα τέλη του προπερασμένου αιώνα. Οι πρωταγωνιστές έζησαν στην Τερπνή με άλλα ονόματα.

2. Δημοσίευση, *ΣΙΡΙΣ*, Περιοδική έκδοση του Συνδέσμου Φιλολόγων Ν. Σερρών, τ. 7^{ος}, 2003-2007, σ. 231.